

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ ΠΡΟΣΕΔΡΟΥ ΜΕΛΟΥΣ

- ΧΗΜΕΙΑ ΤΡΟΦΙΜΩΝ.—1. Αί προϋποθέσεις τῶν ὠφελίμων ζυμώσεων τοῦ ἔλαιοκάρπου πρὸς βιολογικὴν ἀξιοποίησιν τοῦ ἐλαίου.
2. Ἐπιβλαβεῖς ἐπιδράσεις τῶν ψεκασμῶν κατὰ τοῦ δάκου διὰ τῶν νέων ἔντομοκτόνων, ὑπὸ Ἐμμ. Μανουσάκη.

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ ΜΗ ΜΕΛΩΝ

ΕΘΝΟΛΟΓΙΑ.— **Africanobyzantina, Byzantine Influences on Negro-Sudanese Civilizations**, by *Theod. Papadopoulos**. Ἀνεκοινώθη ὑπὸ τοῦ Ἀκαδημαϊκοῦ κ. Ἐρρ. Σκάσσης.

*

Ὁ Ἀκαδημαϊκὸς κ. Ἐρρ. Σκάσσης παρουσιάζων τὸ πρὸς δημοσίευσιν ὡς ἄνω βιβλίον τοῦ κ. Θεοδώρου Παπαδοπούλλου, εἶπε περὶ τοῦ περιεχομένου του τὰ ἑξῆς :

Τὸ παρὸν ἔργον ἀποτελεῖ τὴν πρώτην ἴσως προσπάθειαν συσχέτισεως τῶν Ἀφρικανικῶν ἐθνολογικῶν δεδομένων πρὸς τὰς ἱστορικὰς πηγὰς τὰς μαρτυρούσας τὴν πολιτικὴν καὶ πολιτιστικὴν παρουσίαν τοῦ Βυζαντίου ἐν τῇ Ἀφρικανικῇ Ἠπείρῳ. Εἶναι ἄξιον πάσης προσοχῆς τὸ γεγονός ὅτι, ἐνῶ ἡ πολιτικὴ κυριαρχία τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους ἐπὶ τῆς Βορείου Ἀφρικῆς ἔτερματίσθη σχετικῶς ἔνωρὶς διὰ τῆς Ἀραβικῆς κατακτήσεως, ἡ πολιτιστικὴ παρουσία αὐτοῦ, ὡς καὶ αἱ ἐπιδράσεις, τὰς ὁποίας ἤσκησεν ἡ παρουσία αὕτη, ἐπέζησαν πέρα τῆς πολιτικῆς κυριαρχίας. Ἔτι σπουδαιότερον, ὁ Βυζαντινὸς πολιτισμὸς ἠκτινοβόλησε πολὺ πέρα τῶν πολιτικῶν αὐτοῦ ὁρίων, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ ἀσκήσῃ ἐπίδρασιν ἐπὶ αὐτῶν τούτων τῶν Νεγροαφρικανικῶν λαῶν τῶν χωρῶν τοῦ Κεντρικοῦ καὶ τοῦ Δυτικοῦ Σουδάν, ὡς καὶ ἐπὶ ἄλλων λαῶν Χαμιτικῆς ἢ Σημιτικῆς προελεύσεως.

Ἄλλὰ πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ ἐξακριβωθοῦν καὶ νὰ καθορισθοῦν αἱ ἐπιδράσεις αὐταί; Ὁ συγγραφεὺς εἶναι πολὺ ἐπιφυλακτικὸς ὡς πρὸς τὴν διατύπωσιν ἔντυπωσιακῶν θεωριῶν καὶ ἀπολύτων συμπερασμάτων. Τὴν θέσιν του διατυπώνει ὑπὸ τύπον ἐπιχειρημάτων βασιζομένων ἐπὶ θετικῶν ἐνδείξεων, ὅτε μὲν ἱστορικῶς μαρτυρομένων, ἄλλοτε δὲ ἐνισχυομένων ὑπὸ τῶν ἐθνολογικῶν δεδο-

* [ΘΕΩΔΩΡΟΥ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ, Ἀφρικανοβυζαντινά, Βυζαντιναὶ ἐπιδράσεις ἐπὶ τῶν Νεγροαφρικανικῶν πολιτισμῶν]. Ἐδημοσιεύθη εἰς τὴν σειρὰν τῶν Πραγματειῶν, τόμ. 25, ἀρ. 1.

μένων. Ὁ συγγραφεὺς ἀναγνωρίζει κατ' ἐπανάληψιν τὴν ἀνάγκην περαιτέρω διερευνήσεως τῶν προκυπτόντων ἐκ τῆς ἐρεῦνης του προβλημάτων, φαίνεται ἐν τούτοις ἐμμένων ἐπὶ ἑνὸς σημείου: τὰ ἐθνολογικὰ δεδομένα εἰς τὴν περὶ πτωσιν τῶν λαῶν καὶ πολιτισμῶν τοῦ Δυτικοῦ καὶ Κεντρικοῦ Σουδαν ἐπικυροῦν τὴν πραγματικότητα ἐπιδράσεων ἀσκηθεισῶν ἐξ ἀνατολῶν, συγκεκριμένως ἐκ τῆς Νουβίας, τῆς ὁποίας ὁ ἐκχριστιανισμὸς καὶ αἱ ἰσχυραὶ μετὰ τοῦ Βυζαντίου πολιτιστικαὶ σχέσεις εἶναι ἱστορικῶς ἐξηκριβωμένα.

Εἰς μίαν σύντομον εἰσαγωγὴν διαγράφονται τὰ νοτιώτατα πολιτικὰ ὄρια τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ. Ταῦτα οὐδέποτε διετηρήθησαν ἐπὶ μακρὸν χρόνον σταθερά, δεδομένου ὅτι ὁ πολιτικὸς ἔλεγχος ἐκ Κωνσταντινουπόλεως δὲν ἠσκέιτο πάντοτε κανονικῶς, ἀλλὰ κυρίως διότι ἡ ἐπέμβασις τῆς ἐρήμου ὡς γεωγραφικοῦ παράγοντος καὶ ἡ παρουσία νομαδικῶν φύλων, τῶν ὁποίων ὁ τρόπος ζωῆς ἐπέβαλλε τὰς ἐπιδρομὰς ὡς θεσμὸν ἐπιβιώσεως, καθίστων τὴν ἐπιβολὴν διοικητικῆς ὀργανώσεως ἐν τῷ τομεῖ τούτῳ δυσχερεστάτην. Τὸ ἀκρότατον σημεῖον τῆς Βυζαντινῆς πολιτικῆς κυριαρχίας ἐν τῇ ἐρῆμῳ ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ φαίνεται ὅτι ὑπῆρξεν ἡ Augila, ἔνθα ὁ Αὐτοκράτωρ οὗτος ἀνήγειρε ναὸν καὶ φρούριον. Ἀνατολικώτερον, εἰς τινὰς περιοχὰς τοῦ ἄνω Νείλου τῆς ἐθνολογικῆς σκηνῆς δεσπόζουν ἀπολίτιστα φύλα, τῶν ὁποίων αἱ ἐπωνυμίαι διακρινόμεναι ἀπὸ τῆς κλασσικῆς ἐποχῆς καὶ ὑπὸ διαφόρων συγγραφέων ὡς μυθολογικαί. Ἐν τούτοις κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Ἰουστινιανοῦ προέχουν οἱ Νοβάδαι καὶ οἱ Βλέμμυες, ἡ γειτνίασις τῶν ὁποίων ἀποβαίνει συνήθως ἀρνητικὴ, διότι πρόκειται περὶ νομαδικῶς ὀργανωμένων φύλων ἀποζώντων κατὰ μέγα μέρος ἐξ ἐπιδρομῶν καὶ παντὸς εἶδους λεηλασιῶν.

Τὸ δεύτερον κεφάλαιον τοῦ ἔργου ἀφιεροῦται εἰς τὸν ἐκχριστιανισμὸν τῶν νομαδικῶν φύλων τῆς Νουβίας, τὸν ὁποῖον ὁ συγγραφεὺς ἐκθέτει βάσει γραπτῶν πηγῶν, ὡς εἶναι ὁ Προκόπιος καὶ ἡ Ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία τοῦ Ἰωάννου ἐπισκόπου Ἐφέσου, ἀλλὰ κυρίως βάσει τῶν ἐπιγραφικῶν μνημείων, τὰ ὁποῖα παρέχουν καὶ τὰς θετικωτέρας μαρτυρίας. Ἀξιολογώτατα ἐκ τῶν τελευταίων τούτων εἶναι: (α) ἡ Κοπτικὴ ἐπιγραφὴ τῆς Dendur παρὰ τὴν ἀρχαίαν Τάλμιν, ἣτις ἀπομνημονεύει τὴν ἴδρυσιν Χριστιανικοῦ ναοῦ κατὰ τὸ ἔτος 559 μ.Χ., (β) ἡ εἰς Ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἐπιγραφὴ τοῦ «βασιλίσκου» τῶν Νοβάδων Σιλκῶ, ἣτις διαφωτίζει, πλὴν τοῦ ὑφισταμένου ἐκχριστιανισμοῦ τοῦ λαοῦ τούτου, τὴν ἐθνοπολιτικὴν κατάστασιν ἐν Νουβίᾳ (γ) εἰς Ἑλληνικὴν καὶ Ἀμαρικήν ἐπιγραφὰ διαφωτίζουσα τὴν ἐθνολογικὴν ὑπόστασιν τῶν λαῶν τοῦ ἄνω λεκανοπεδίου τοῦ Νείλου καὶ τὰς μετὰ τούτων σχέσεις τοῦ Αἰθιοπικοῦ Κράτους.

Βάσει ἀρχαιολογικῶν καὶ ἐθνολογικῶν τεκμηρίων ὁ συγγραφεὺς ἐπιχειρεῖ νὰ καθορίσῃ τὴν ἔννοιαν, ἣ ὁποία πρέπει νὰ ἀποδοθῇ εἰς τὴν Χριστιανικὴν δι-εἰσδυσιν εἰς τὸν τομέα τοῦ Ἐνατολικοῦ Σουδάν. Μία ἐκ τῶν διαπιστώσεων, εἰς τὰς ὁποίας καταλήγει, εἶναι ὅτι ὁ Χριστιανικὸς πολιτισμὸς τῆς Νουβίας εἶναι γνησίου Βυζαντινοῦ τύπου, διότι ἐθεμελιώθη ἐπὶ προτύπων Βυζαντινῶν καὶ οὐχὶ Βυζαντινοαιγυπτιακῶν, ὡς ἀρχικῶς θὰ ὑπέθετέ τις. Τοῦτο ἐξηγεῖται ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι αἱ [πρῶται] ἱεραποστολαὶ ὠρμήθησαν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως καὶ οὐχὶ ἐξ Ἀλεξανδρείας. Χαρακτηριστικὸν παράδειγμα τῆς διαπιστώσεως αὐτῆς εἶναι τὸ τυπικὸν τῆς νεκρωσίμου ἀκολουθίας, τὸ ὁποῖον διεσώθη εἰς τὰ πολυάριθμα κείμενα τῶν Ἑλληνοχριστιανικῶν ἐπιτυμβίων ἐπιγραφῶν τῆς Νουβίας καὶ τὸ ὁποῖον εἶναι ταυτόσημον πρὸς τὸ Ὀρθόδοξον Βυζαντινὸν καὶ οὐχὶ πρὸς τὸ Κοπτικόν! Ἔτερον ἀξιοσημείωτον γεγονός ἐστὶν ὅτι ἡ Χριστιανικὴ Νουβία ἐπέζησε τῆς Ἀραβικῆς κατακτῆσεως τῆς Αἰγύπτου ἐπὶ ἑπτὰ περὶ-που αἰῶνας, ὁπότε ὑπέκλυψεν ὑπὸ τὸ κράτος τῆς Ἰσλαμικῆς πύεσεως. Ἀλλὰ πρὶν ὑποκύψῃ, διεδραμάτισε ρόλον πολιτιστικὸν μέγιστον, τὸν ὁποῖον μόνον αἱ νεώτεραι ἔρευναι κατέρωθωσαν νὰ διασαφηνίσουν καὶ δὴ ἀτελῶς. Ὁ ρόλος οὗτος συνίσταται κυρίως εἰς ἐπιδράσεις ἀσκηθείσας ἐπὶ τοῦ Νεγροαφρικανικοῦ κόσμου τοῦ Κεντρικοῦ καὶ τοῦ Δυτικοῦ Σουδάν μέχρι τῆς Νιγηρίας, περὶ τῶν ὁποίων ὁ συγγραφεὺς διαπραγματεύεται εἰς τὸ τρίτον κεφάλαιον τοῦ ἔργου του.

Τὸ τρίτον τοῦτο μέρος, ἔνθα ὁ συγγραφεὺς ἐπιλαμβάνεται τῶν δεδομένων τῆς Νεγροαφρικανικῆς ἐθνολογίας, εἶναι καὶ τὸ πλέον πρωτότυπον. Διότι γίνεται προσπάθεια ὅπως ἀνιχνευθοῦν διὰ μέσου τοῦ ἐπιβληθέντος Ἰσλαμικοῦ πολιτισμοῦ τὰ ὑπολείμματα ἐνὸς μόλις διαφαινομένου Χριστιανικοῦ παρελθόντος ἢ ἀπλῶς Χριστιανικῶν ἐπιδράσεων ἐπὶ τῶν ἀρχαίων Νεγροαφρικανικῶν βασιλείων τῆς Νιγηρίας, τῆς Γκάνας καὶ τῆς Κεντρικῆς Σαχάρας. Ἀντὶ πάσης ἄλλης παρακεκινδυνευμένης ὑποθέσεως, ἐπιχειρεῖται κριτικὴ ἐξέτασις τῶν δεδομένων, τὰ ὁποῖα ἢ ἐθνολογικῆ ἔρευνα τῶν ὑπὸ μελέτην λαῶν διέσωσε. Ταῦτα, ὡς ἀρκούντως ἑτερογενῆ, ἐξετάζονται ὑπὸ διαφόρους παραγράφους:

1. Ἐπιβίωσις τοῦ σημείου τοῦ σταυροῦ. Ἡ ἐπιβίωσις αὕτη διεπιστώθη εἰς διάφορα μέρη τῆς Νουβίας καὶ ἐν τῷ Δυτικῷ Σουδάν. Εἰς τὴν Νουβίαν γίνεται χρῆσις τοῦ σημείου τοῦ σταυροῦ ὑπὸ τὴν ὀρθόδοξον ἐκκλησιαστικὴν ἔννοιαν καὶ κατὰ τὸν ἴδιον τύπον, ἥτοι τὸ «σταυροκόπημα». Εἰς τὴν Δυτικὴν Ἀφρικὴν ὁ σταυρὸς διεσώθη ἐν τῇ θρησκευτικῇ κυρίως τέχνῃ. Οὕτως εἰς τὴν βασιλικὴν Αὐλὴν τοῦ Gobir ἐν βορείῳ Νιγηρίᾳ ὁ σταυρὸς ἀπετέλει ἱερὸν σύμβολον. Ἐν τῷ Κεντρικῷ Σουδάν ἡ ἰθαγενὴς λέξις Starra, ἣτις σημαίνει σταυρὸς, παράγεται κατ' ἀσφαλῆ κριτήρια ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς λέξεως.

2. Μαρτυρία Ἰσλαμικῶν γεωγράφων. Αἱ μαρτυρίαι αὗται ἐξετάζονται κριτικῶς. Γεωγράφοι καὶ ἱστορικοὶ ὡς ὁ Ἄλ-Μπεκρί, Ἴμπν-Μπατούτα, Ἴμπν-Χαλδούν καὶ Λέων ὁ Ἀφρικανὸς μαρτυροῦν περὶ τῆς ὑπάρξεως Νεγροαφρικανικῶν Χριστιανικῶν βασιλείων κατὰ τὸν Μεσαίωνα καὶ δὴ πρὸ τῆς Ἰσλαμικῆς διεισδύσεως.

3. Ἀρχαιολογικὰ τεκμήρια. Ἡ ἀνακάλυψις ἀντικειμένων τῆς Χριστιανικῆς ἐποχῆς ἐν Δυτικῇ Ἀφρικῇ, τῶν ὁποίων πρότυπα ἀνευρέθησαν ἐν Νουβία καὶ Αἰγύπτῳ, θέτει ἐπὶ τάπητος τὸ ζήτημα τῆς πολιτιστικῆς ἐπικοινωνίας μεταξὺ τῶν ἀπομακρυσμένων τούτων γεωγραφικῶν χώρων.

4. Ἱστορικὰ καὶ παραδόσεις καὶ μαρτυρίαι. Αὗται ἐπικυροῦν γενικῶς τὴν ἐξ ἀνατολῶν καταγωγὴν πλείστων βασιλικῶν δυναστειῶν, τῶν ὁποίων οἱ πρόγονοι μυθολογοῦνται ὡς μεταναστεύσαντες ἐξ Αἰγύπτου ἢ Νουβίας, ἀλλ' ἀκόμη καὶ ἐξ Ἀραβίας καὶ Συρίας. Σημαντικωτάτη εἶναι ἡ περὶ Κίσρα παράδοσις, ἣτις δύναται νὰ ἀναχθῇ εἰς τοὺς χρόνους τῆς ἀνακτίσεως τῆς Αἰγύπτου ὑπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος Ἡρακλείου. Τὸ ὄνομα Κίσρα δὲν εἶναι ἄλλο εἰμὴ τὸ Περσικὸν ὄνομα Χοσρόης, ἡ δὲ παράδοσις ὑποκρύπτει κατὰ πᾶσαν πιθανότητα μετανάστευσιν πρὸς δυσμὰς ὑπολειμμάτων τοῦ Περσικοῦ στρατοῦ ἐξ Αἰγύπτου, τὰ ὁποῖα καὶ ἴδρυσαν ἀποικίας. Αἱ σχετικαὶ παραδόσεις διεισώθησαν μέχρι σήμερον ἐν μέρει προφορικῶς καὶ ἐν μέρει εἰς παλαιότερα Ἰσλαμικὰ χρονικά.

5-7. Ἐθνολογικὰ καὶ πολιτιστικὰ δεδομένα, δι' ὧν ἀποκαθίσταται κατὰ τὸ δυνατόν ἡ συσχέτισις τῶν λαῶν τοῦ Δυτικοῦ μετὰ τοῦ Ἀνατολικοῦ Σουδάν καὶ τῆς Αἰθιοπίας. Οἱ δύο αὐτοὶ χώροι συνεδέθησαν διὰ τῆς σπουδαιότατον ἱστορικὸν ρόλον διαδραματισάσης περιοχῆς τῆς λίμνης Τσάδας καὶ τοῦ γεωγραφικῶς προσκειμένου βασιλείου τῆς Μπόρνου. Οἱ γενεαλογικοὶ κατάλογοι τοῦ βασιλείου τούτου παρέχουν λεπτομερείας περὶ τῶν ἡγεμονευσασῶν δυναστειῶν ἀπὸ τοῦ 11ου αἰῶνος.

8. Οἱ Τουαρέκ τῆς Σαχάρας. Ἐπανεξέτασις τοῦ προβλήματος τῆς ἰδιοτύπου ταύτης Σαχαρικῆς φυλῆς, τῆς ὁποίας ἡ καταγωγὴ δὲν διηυκρινίσθη ἐπαρκῶς μέχρι σήμερον. Παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ φυλὴ αὕτη ἀπὸ πολλοῦ ἐξισλαμίσθη, διατηρεῖ στοιχεῖα χριστιανικά, ὡς ἡ μονογαμία, τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ, τὸ ὁποῖον συναντᾶται κεχαραγμένον ἐπὶ τῶν ἀσπίδων των, ἔτι σημαντικώτερον, ἡ γλῶσσα αὐτῶν, ἣτις ἐλεξικογραφήθη εἰς μεγάλην ἔκτασιν, περιλαμβάνει χριστιανικὰς ἢ ἐξηλληνισμένας λέξεις, ὡς Andjelous=ἄγγελος, Mesi=Μεσσίας, Eblis=διάβολος. Πόθεν καὶ πῶς ἠρύσθησαν τὰς λέξεις αὐτὰς οἱ Τουαρέκ παραμένει ἄγνωστον, ἀλλὰ τὸ γεγονὸς ὅτι αὗται εὐρίσκονται συσσωματωμένα εἰς τὸ θρησκευτικὸν των λεξιλόγιον μαρτυρεῖ ὑπὲρ τῆς χριστιανικῆς αὐτῶν κα-

ταγωγῆς, ἢ τοῦλάχιστον ὑπὲρ στενωτάτων ἐπαφῶν καὶ σχέσεων μετὰ τοῦ μεσαιωνικοῦ χριστιανικοῦ κόσμου.

Διὰ τῶν ἀνωτέρω ἐρευνωμένων ζητημάτων ὁ συγγραφεὺς οὐδαμῶς ἐπιδιώκει τὴν δογματικὴν στήριξιν τῆς θεωρίας του περὶ Βυζαντινοχριστιανικῶν ἐπιδράσεων ἀσκηθειῶν ἐπὶ τοῦ Νεγροσουδανικοῦ κόσμου μέσῳ τῆς Νουβίας. Τοῦναντίον, ἄμεσος σκοπὸς αὐτοῦ εἶναι νὰ ἀνακινήσῃ ζητήματα, τῶν ὁποίων τόσον ἡ Βυζαντινολογικὴ ἔρευνα, ὅσον καὶ ἡ Ἀφρικανολογικὴ δὲν ἐπελήφθη συστηματικῶς, περιορισθεῖσα μέχρι τοῦδε εἰς ἀσαφεῖς νύξεις. Ἡ πρωτοτυπία τοῦ συγγραφέως ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἔγκειται ἀκριβῶς εἰς τὸ ὅτι τυγχάνει νὰ εἶναι γνώστης τόσον τῶν Ἀφρικανολογικῶν, ὅσον καὶ τῶν Βυζαντινολογικῶν δεδομένων, μόνον δὲ μία τοιαύτη συγκυρία γνώσεων καθιστᾷ δυνατὴν τὴν ἐπιχειρηθεῖσαν συσχέτισιν. Ὁ συγγραφεὺς ἀναγνωρίζει ἐξ ἄλλου ὅτι ἡ ἐργασία του εἶναι προκαταρκτικὴ, ἀποσκοποῦσα εἰς τὴν διάνοξιν νέων ὀριζόντων σκοτεινῶν ἢ παντελῶς ἀγνώστων, τῶν ὁποίων ἡ ἐξερεύνησις θὰ ἀποκαλύψῃ, ὡς πιστεύει, νέας πτυχὰς τοῦ Βυζαντινοῦ πολιτιστικοῦ ρόλου ἐν τῇ Παγκοσμίῳ ἱστορίᾳ. Εἰς ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ Ἀφρικανικὴ Ἠπειρος ἀφυπνισθεῖσα καταλαμβάνει σημαντικὴν θέσιν εἰς τὴν σκηνὴν τῆς συγχρόνου ἱστορίας, ἀντιλαμβάνεται τις τὴν ἐθνικὴν σημασίαν τῆς παρούσης συμβολῆς, ἣτις ἐπιστημονικῶς διαπιστώνει τὴν ἀκτινοβολίαν τοῦ Ἑλληνισμοῦ μέχρι χωρῶν καὶ λαῶν, τῶν ὁποίων ἡ ἱστορικὴ ὑπαρξις ἐθεωρήθη μέχρι τοῦδε παρασκηνιακὴ.

Ἐν κατακλείδι ἐπιθυμῶ νὰ ἀναφερθῶ εἰς τὴν προγενεστέραν ἐπιστημονικὴν δρᾶσιν τοῦ συγγραφέως, ὅστις κατέστη διεθνῶς γνωστὸς διὰ τοῦ Α' τόμου τῆς *Bibliotheca graeca aevi posterioris*, ἐκδοθέντος τὸ ἔτος 1952 εἰς Βρυξέλλας, διὰ τοῦ ὁποίου συνέβαλεν εἰς τὴν ἀνανέωσιν τῶν περὶ τὴν Τουρκοκρατίαν ἱστορικῶν ἐρευνῶν. Μεταγενέστερον ἔργον του, ἀναφερόμενον εἰς τὴν συγκριτικὴν μελέτην τοῦ πολιτισμοῦ τῆς Ρουάντας καὶ τοῦ Βυζαντινοῦ, ἐκδοθὲν ἐν Παρισίοις τὸ 1963, εἶχον τὴν τιμὴν νὰ παρουσιάσω εἰς τὴν Ἀκαδημίαν κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος. Δύο μικρότεροι συμβολαὶ τοῦ συγγραφέως, οὐχὶ ἥττονος σημασίας, εἶναι ἄξια μνείας ἐνταῦθα. Εἶναι αὐταί, πρῶτον, ἡ πρώτη μετάφρασις εἰς Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, ἡ ὁποία ἐγένετο ποτέ, μνημείων τῆς Ἀφρικανικῆς λογοτεχνίας, συγκεκριμένως τοῦ ἔπους τοῦ Διόγκο, ἐκ τῆς πρωτοτύπου Σουαχίλι, ἣτις ἐδημοσιεύθη ἐν Λευκωσίᾳ Κύπρου κατὰ τὸ διαρρηῦσαν ἔτος, καὶ δεύτερον, ἡ τυχοῦσα εὐμενοῦς ὑποδοχῆς καὶ εὐεργετικῶς ἐπηρεάσασα τὴν θεωρητικὴν πορείαν τοῦ Κυπριακοῦ ζητήματος ἀνάλυσιν αὐτοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον «Τὸ ἐθνολογικὸν πρόβλημα τοῦ Ἑλληνισμοῦ εἰς τὴν Κυπριακὴν αὐτοῦ φάσιν», ἣν ἐπίσης εἶχον τὴν τιμὴν νὰ παρουσιάσω εἰς τὴν Ἀκαδημίαν κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος. Λαμβανομέ-

νου ὑπ' ὄψιν ὅτι διὰ πρώτην φοράν ἐμφανίζεται εἰς τὰ Ἑλληνικά ἐπιστημονικά χρονικά Ἀφρικανολογικὴ δρᾶσις, τῆς ὁποίας ἐξ ἄλλου ὁ συγγραφεὺς ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος εἰσηγητὴς ἐν Ἑλλάδι διὰ τῆς ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ ὑποβληθείσης ἀνακοινώσεώς του περὶ τῶν Ἀφρικανικῶν γλωσσῶν τὸ ἔτος 1959 (βλ. Πρακτικά, τόμος 34ος, 1959, σελ. 220), εἰσηγοῦμαι τὴν ἀνάληψιν τῆς ἐκδόσεως τοῦ ὑποβαλλομένου ἔργου ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας εἰς τὴν σειρὰν τῶν Πραγματειῶν τῆς.